

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 18.

Tisdagen den 14 november.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande november.

§ 2.

Föredrogos följande från första kammaren överlämnade protokollsutdrag: nr 147, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 70, med förslag till anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten;

nr 71, angående anslag till en anläggning för torvbrikettillverkning; och

nr 72, angående avlöningsförmåner till viss civil personal i statens och kommuns tjänst under tjänstledighet på grund av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, m. m.;

ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; samt

nr 148, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition, nr 69, med förslag till lag om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Dessa inbjudningar blevo antagna av andra kammaren.

§ 3.

Föredrogos följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till andra särskilda utskottet propositionen nr 69, med förslag till lag om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän; samt

till första särskilda utskottet propositionerna:

nr 70, med förslag till anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten;

nr 71, angående anslag till en anläggning för torvbrikettillverkning; och

nr 72, angående avlöningsförmåner till viss civil personal i statens och kommuns tjänst under tjänstledighet på grund av inkallelse till militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap, m. m.

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1939. Nr 18.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till första särskilda utskottet den på bordet lig-
gande motionen nr 24 av herr *Carlström m. fl.*

§ 5.

Föredrogs men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, första
särskilda utskottets utlåtanden nr 38—41 samt andra särskilda utskottets utlå-
tande nr 27.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Pettersson* i Dahl vid kammarens nästföregående sam-
manträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få till herr statsrådet och
chefen för handelsdepartementet framställa interpellation, angående vissa
landsbygdens elektrifiering berörande frågor; och blev denna anhållan av kam-
maren bifallen.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade:
Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att den
ändringen vidtages i morgondagens föredragningslista, att konstitutionsutskot-
tets utlåtande nr 2 bland två gånger bordlagda ärenden uppföres närmast efter
andra särskilda utskottets utlåtande nr 27.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition, nr 66, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition, nr 66, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

herr *Nylander m. fl.*, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr
68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av malt-
drycker, m. m.;

herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition, nr 68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskatt-
ning av maldrycker, m. m.;

herr *Lindmark m. fl.*, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr
68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av malt-
drycker m. m.; och

herr *De Geer* i Lesjöfors, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 70, med förslag till anläggande av ett tackjärnverk i Norrbotten.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Holm</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 16 nov.,
» <i>Andersson</i> i Munkaljungby	» 6 » » » 16 » och
» <i>Lindmark</i>	» 6 » » » 18 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.9 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 15 november.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Hildur Alvéen är till följd av sjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbetet tills vidare (Diagnos: Cholelithiasis).

Stockholm den 14 november 1939.

R. Gran,
leg. läk.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Wigforss* propositionerna:

nr 73, angående redovisningen av utgifter under fjärde huvudtiteln vid mobilisering;

nr 74, med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa;

nr 75, angående anvisande av medel för anordnande av skyddsrum i Stockholms slott;

nr 78, med förslag till förordning om värnskatt, m. m.; och

nr 79, angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under budgetåret 1939/40 m. m.; samt

av herr statsrådet *Strindlund* propositionen, nr 77, angående anslag till vissa oförutsedda utgifter å kapitalbudgeten m. m.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos och remitterades till första särskilda utskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen

nr 25 av herr *Hansson* i Vännäsby m. fl.;

nr 26 av herr *Ericsson* i Sörsjön m. fl.;

- nr 27 av herr *Nylander m. fl.*;
 nr 28 av herr *Nilsson i Göteborg m. fl.*;
 nr 29 av herr *Lindmark m. fl.*; och
 nr 30 av herr *De Geer* i Lesjöfors.

§ 4.

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m.

Föredrogs första särskilda utskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställda föredragits, anförde:

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag har i det nu föreliggande ärendet på sin tid väckt en motion, nr 19, i denna kammare. Den innehåller en kritik över det sätt på vilket statsmakterna hittills reglerat sulfitsprittillverkningen även som en kritik över de förslag som framlagts i den kungl. propositionen angående en ny reglering av sprittillverkningen för några år framåt. Jag skall icke nu gå in på att redogöra för några av de synpunkter som framförts i motionen. De som äro intresserade av motorbränslefrågan ha kanske läst, vad som står i motionen, eller komma kanske att läsa det, och det ligger knappast någon mening i att för dem som icke äro intresserade för saken komma med en redogörelse för de olika synpunkter som i detta sammanhang kunna anläggas. I motionen ha framlagts några alternativ, som jag anser skulle på ett bättre sätt än de i propositionen framlagda verka befrämjande på den tillverkning som det här är fråga om. Jag har emellertid, såsom de som läst motionen sett, i klämman till denna motion icke framlagt något direkt yrkande på bifall till något av de alternativ som kunna tänkas utöver de i Kungl. Maj:ts förslag framlagda, utan jag har begränsat mig till att föreslå, att Kungl. Maj:t skulle få så fria händer som möjligt vid underhandlingarna med sulfitsprittfabrikerna och icke behöva begränsa sig till de i propositionen framlagda alternativen.

Hur är det nu med detta yrkande om fria händer för Kungl. Maj:t? Har det bifallits av utskottet? Det kan man svara både ja och nej på. Utskottet föreslår i klämman under A 1), att Kungl. Maj:t skall utöver i propositionen framlagda riktlinjer även få följa av utskottet angivna linjer. Söker man sedan i utskottsutlåtandet få fram, vilka linjer eller alternativ som utskottet har framfört vid sidan av Kungl. Maj:ts, så finner man, att utskottet uttrycker sig i ganska allmänna ordalag. Det alternativ, som väl närmast kan anses vara det, som utskottet anför utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, är, att vid uppgörande av tillverkningskalkylen för dessa fabriker även skall få tilläggas tillverkningsvinst. Det är givetvis en stor fördel, om man kan komma att följa denna linje. Det kan dock hända, att det finns andra linjer, som skulle verka ännu mer stimulerande på ifrågavarande industri.

Jag skall här icke framställa något yrkande om bifall till någon av dessa linjer och icke heller gå in på att nagelfara utskottsutlåtandet. Den som är intresserad läser det ju i alla fall. Det är dock ett uttalande av utskottet som jag skulle vilja taga fasta på, och det återfinnes på sid. 10 i slutet av andra stycket. Där står: »I nuvarande situation synes riksdagen icke böra begränsa möjligheterna att nå äsyftat resultat genom att alltför hårt binda avtalsförhandlingarna vid de i propositionen angivna huvudgrunderna.» Det är ungefär detsamma som jag i min motion begärt, eller åtminstone går mitt yrkande i motionen ut därpå.

Vad jag i detta ärende skulle kunna önska att uttala här i anledning av utskottsutlåtandet, det har jag sammanfört i ett särskilt yttrande, som är fogat

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

till utlåtandet. Detta yttrande utgör i huvudsak en rekapitulering av de viktigaste synpunkterna som jag framfört i min motion, och detta särskilda yttrande får stå där till den kraft och verkan det hava kan. Jag kommer icke att framställa något yrkande, liksom jag icke heller har fogat någon reservation till utlåtandet. Jag vill emellertid säga ett par saker utöver vad jag nu sagt.

Först vill jag uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t kommer att utse lämpliga underhandlare, som äro verkligt intresserade av att det blir något av med den produktion som det nu är fråga om, och som äro mera intresserade därav än av det som hittills utgjort det verkliga intresset i denna sak, nämligen att strikt vidhålla den gamla regeln, att tillverkningsvinst icke får förekomma vid tillverkning av *rusdrycker*. Det vore kanske på tiden, att man i fråga om sprittillverkningen i detta land anlade någon annan synpunkt, än att det är fråga om tillverkning av *rusdrycker*.

Vidare vill jag uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t i större utsträckning än som förekommit — jag bortser därvid icke från att detta i viss utsträckning ägt rum — ville stödja försök att få fram motorbränsle av annan art än just sulfitsprit. Det är ju så, som var och en vet, att sulfitspriten är en biprodukt och att den mängd därav som kan tillverkas är beroende på vilken mängd som kan avsättas av huvudprodukten, d. v. s. av sulfitmassan. Vi behöva emellertid en industri, som tillverkar motorbränsle som huvudprodukt och icke som biprodukt, det må sedan vara fråga om alkoholen eller kolväten eller om andra kemiska föreningar. De som äro intresserade av saken veta, att det i detta avseende finns många projekt, som äro mer eller mindre fullgångna och med vilka man arbetar på laboratorier och vid försöksindustrier. De som äro intresserade veta också, att det finns tillverkningsmetoder som äro i användning i utlandet och som där användas vid tillverkning i fullt fabriksmässigt skala samt att några av dem troligen skulle med fördel kunna omplanteras på svensk botten. Vi ha en sådan råvara som trä, och vi ha också torv. Det är fråga, om det icke i längden skulle visa sig lika fördelaktigt att utgå från dessa material som från kol. Det är från min sida en förhoppning, att regeringen genom lämpligt anbragta stödåtgärder skall kunna stimulera kemister och industrimän, så att vi nå bättre resultat i detta avseende inom landet, än vad vi hittills nått. Ingen kan väl bortse från att motorbränslefrågan är av den allra största betydelse för folkhushållet.

Herr talman! Jag har i fråga om det nu föreliggande utskottsutlåtandet icke något yrkande utöver det som innefattas i utlåtandets kläm.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Det är väl ingen som nu önskar taga upp någon längre debatt om denna fråga. Jag kan vitsorda, att detta ärende har blivit mycket grundligt behandlat i det särskilda utskottet. Det är ingen lätt fråga att lösa, det ha vi litet var erfarenhet av, och en genomläsning av utskottsbetänkandet visar, att frågan ingalunda är lätt att knäcka.

Utskottet har kommit fram med ett enhälligt utlåtande, och herr Lundell har icke heller framställt något annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande. De erinringar han gjort synas mig också i stort sett falla inom ramen för utskottets yrkande. Jag skall här icke gå in på någon jämförelse mellan utskottets förslag och den kungl. propositionen. Man kan ha olika uppfattning om hur pass stora divergenserna äro, men jag tror icke, att det finns någon anledning att understryka dem. Tvärtom har ju hela arbetet i

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

utskottet gått ut på att man skulle såvitt möjligt komplettera propositionens förslag, så att en bättre garanti skulle givas för en tillfredsställande lösning av denna fråga. Alla äro eniga om att man i denna situation behöver en utvidgad sulfitspritproduktion. Det har rått mycket delade meningar om vilken väg man därvid skall gå, men man har så småningom enats om det förslag som nu föreligger.

När nu förhandlingarna skola tagas upp med sulfitsprittfabrikerna, såväl de fabriker som nu ha spritfabrikation som de vilka ha för avsikt att inrätta sig för en sådan fabrikation, är det att hoppas, att det vid dessa förhandlingar skall visa sig möjligt att komma fram på någon av de vägar som anvisas dels i propositionen och dels i utskottsutlåtandet. Man har från utskottets sida velat hålla olika möjligheter öppna vid dessa förhandlingar. Det är innebörden av utskottets förslag, och såvitt jag kan förstå, har detta mötts med stor förståelse från olika håll.

Det har emellertid även mot förslaget riktats vissa anmärkningar, och jag vill med anledning av en av dessa anmärkningar säga, att det givetvis är mycket angeläget — den synpunkten är gemensam för propositionen och utskottets utlåtande — att inga åtgärder vidtagas och inga lösningar sökas som komma att försvåra eller förhindra ett fortsatt rationaliseringsarbete. Det har man ingalunda avsett. Tvärtom bör man stimulera till ökat rationaliseringsarbete på detta område, i syfte att nedbringa produktionskostnaderna och förbättra spritutbytet vid fabrikerna. Detta syfte skulle sannolikt främjas om man i stället för individuella avtal med fabrikerna kunde få fram en generell pris-skala, enligt vilken priset för olika års produktion fastställes. Jag vill också framhålla önskvärdenheten av att från vin- och spritcentralens sida vid de blivande underhandlingarna visas en större förståelse för vad det gäller, större förståelse för det önskvärda i att komma fram till en väsentligt ökad sulfitspritproduktion, än vad som i vissa fall under senare år kommit till synes. Jag tror, att däri ligger en mycket viktig faktor, när det gäller att komma från ord till handling. Man får icke gå till de blivande förhandlingarna med förutfattad mening och en negativ inställning. Då blir det intet resultat.

Sedan har det också anmärkts på att det icke ges några klara besked om från vilken tid de nya avtalsvillkoren skola gälla. Det har uttalats ett önskemål om att de nya grunderna för prisberäkningen skola gälla fr. o. m. det nya tillverkningsårets ingång, således från den 1 oktober i år. Utskottet har icke tagit någon ståndpunkt i denna fråga. Jag hemställer emellertid till chefen för finansdepartementet, att han ville ägna denna fråga uppmärksamhet och, om det icke möter något hinder ur annan synpunkt, medge en sådan tidsbestämning, varigenom man skulle undvika att få en prisbestämmelse för en kortare period av det nu löpande tillverkningsåret och en annan för tiden efter de nya avtalsvillkorens ikraftträdande, vilket i realiteten endast innebär, att man skänker bensinbolagen en, såvitt jag förstår, alldeles oberättigad favör genom en nedpressning av priset på sulfitspriten.

Dessa korta erinringar ha endast kommit till för att på ett par punkter ytterligare belysa frågan och bemöta några kritiska anmärkningar som framkommit. Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustavson i Västerås: Herr talman! Som kammaren finner, innebär det utskottsförslag som här föreligger till behandling, att statsmakterna taga på sig mycket betydande uppoffringar för att möjliggöra framställandet av en viss kvantitet sulfitsprit. Kammaren finner också, att dessa uppoffringar

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

ingalunda äro begränsade till det anslag på 5 miljoner kronor som till en början skall utgå, utan att staten också ikläder sig hela den garanti som här kan komma i fråga. Storleken av dessa uppoffringar kan icke precis angivas, men de uppgå till ett tiotal miljoner kronor. Det resultat som man härigenom vinner är emellertid så litet, att jag tror, att det är skäl i att det i dag i kammaren säges, att svenska staten sällan har satsat så mycket pengar för att vinna ett resultat som är så begränsat som det vi här kunna vinna.

Jag tror också att det är skäl i att inför all den ovederhäftiga propaganda som utanför riksdagen har förts mot statsmakternas inställning till sulfitspritfrågan här säga ifrån, att staten varken nu eller tidigare har stått hindrande i vägen för tillverkning av sulfitsprit. Denna tillverkning har i stället ständigt fått en stor uppmuntran från statsmakternas sida. Det är de tekniska och ekonomiska svårigheter som äro förbundna med ifrågavarande tillverkning, vilka utgjort ett väsentligt hinder för att den kvantitet som hittills kunnat framställas blivit av någon större betydelse för marknadens försörjning med motorbränsle. Det är sannolikt, att de många hundra tusentals människor, som nu äro beroende av motorbränsle i större eller mindre utsträckning, även i framtiden komma att utsättas för en propaganda, som går ut på att inge dem en föreställning om att här är det icke några svårigheter att inom landet framställa flytande motorbränsle i en sådan utsträckning, att vi kunde vara relativt väl försörjda även vid en avstängning, utan att det är statsmakternas oginhet och vrånghet som stå i vägen.

Här har nu pekats på att det bästa resultat vi kunna uppnå av sulfitsprittillverkningen är 48 miljoner liter, d. v. s. ungefär 7 procent av det aktuella behovet. Det är skäl att anföra detta till kammarens protokoll, och jag tror, att den siffra som utskottet här kommit till är det åtminstone i dagens situation omöjligt att på ett verksamt sätt kritisera. En större utvinning av motorsprit förutsätter nämligen en sådan omläggning av massafabrikationen, att den massa som då skulle komma att framställas säkert vore osäljbar.

Efter dessa konstateranden är det kanske också skäl att påpeka, att det icke är omöjligt att på andra vägar vinna en viss beredskap, vad gäller motorbränsle, i händelse landet även i framtiden skulle kunna komma att få svårigheter med import av bensin. Det finns ju en väg som nu prövas, nämligen användningen av gengas. Men hur kommer det att gå, när kriget en gång är slut och allt återgår i sina normala gängor, när bensin importerats till måttliga priser i obegränsade kvantiteter? Jo, alla de penningmedel som staten och enskilda lägga ut på att utrusta tiotusentals bilar med gengasaggregat äro då säkert bortkastade. Ingen kommer att vilja ha det besvär, det sot och det obehag i övrigt som gengasen medför, när det flytande bränslet åter en gång är tillgängligt i obegränsad utsträckning. Och när sedan nästa krig och nästa avspärning kommer, äro vi i precis samma läge igen, ty ingen tror väl på dessa sagor om att det är möjligt att lagra flytande motorbränsle i sådan utsträckning, att det icke behöver företagas någon ransonering, om det skulle bli krig. Här står alltså den svenska motortrafiken tyvärr inför den frågan: Skola vi taga på oss den uppoffringen att ständigt, även i fredstid, köra lastbilar, omnibusar och stationära motorer med gengas för att i fråga om denna drift uppehålla en tillräcklig beredskap, om det skulle bli en avspärning? Såvitt man nu kan se, har den svenska motortrafiken att välja mellan dessa utvägar, antingen att under fredstid använda gengas i mycket stor utsträckning eller också att taga på sig obehaget och uppoffringen — för övrigt en mycket stor uppoffring — att finna sig i ransonering under krig. Men är man på det klara med detta, kan hela den ovederhäftiga

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

diskussion som pågått i denna fråga när som helst avlysas, och man kan inrikta sig på ett val mellan dessa båda vägar.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det ligger naturligtvis åtskilligt i vad herr Gustavson i Västerås här anför. Man har också vid behandlingen av detta ärende mött samma utgångspunkter som vi äro vana att finna, när vi i normala tider diskutera dessa ting. Det finns i denna fråga å ena sidan entusiaster som tro, jag höll på att säga, att allting är möjligt att åstadkomma, i det närmaste åtminstone en försörjning av drivmedel genom motorsprit uppgående till, såsom de i sina ljusaste ögonblick väl drömt, 50 procent av behovet. Men det finns å andra sidan de som äro verkliga pessimister i dessa ting och som i sitt bedömande av frågan knappast anse en lösning av den vara värd de uppoffringar från folkhushållets sida som här krävas. Jag tror, att sanningen ligger någonstans mitt emellan. Att vi i detta avseende nu ha nödgats gå in för synpunkter och uppfattningar, som vi i den debatt som i detta ärende har förts under många och långa år, när vi levat under normala tider, icke kunnat ansluta oss till, det är naturligtvis beroende därpå, att vi i det läge vari vi befinna oss måste försöka utnyttja alla möjligheter som finnas för att få fram det mesta möjliga av motorbränsle, även om det sker till priser som ligga så pass högt, att man i många fall måste betrakta dem såsom orimliga. Vi skola i detta sammanhang komma ihåg, att när det gäller en jämförelse mellan motorspriten och bensinen, ha vi icke endast att tänka på det väsentligen högre priset på motorspriten — det var ju före krigsutbrottet tre gånger högre än bensinpriset i svensk hamn — utan vi skola också taga i betraktande skattebefrielsen för motorspriten och räkna med en skatt på bensin av 12 öre per liter.

Jag tror, att första särskilda utskottet vid behandlingen av detta ärende har försökt att sätta kyrkan mitt i byn och reducera detta spörsmål till de dimensioner, som det i verkligheten har. Den realitet, vi ha att räkna med, är att vi med bortseende från den sprit, som användes för tekniska ändamål och som det ju inte är meningen att avskaffa, på samtliga de 20 gamla fabrikerne liksom också på de nybyggda, när de komma i drift, kunna producera en beräknad kvantitet av 48 miljoner liter. Det är ju ingen stor mängd, om man jämför den med de 800 miljoner liter, som bensinförbrukningen utgör per år.

Vi ha emellertid trots detta ansett oss böra tillstyrka, att man söker nå fram till ett läge, där man får fram det mesta möjliga. Ingen vet ju, vad som kan hända. Ingen vet, i vilken grad vi kunna komma att bli avstängda, när det gäller motordrivmedel. Det är därför utskottet också har velat till Kungl. Maj:ts kännedom framföra de synpunkter, som gjorts gällande från skilda håll. Jag ber särskilt att få påpeka de synpunkter utskottet lägger på en nedsättning av amorteringstiden för dessa fabriker från 10 till 5 år, och jag vill särskilt understryka, att när man går till dessa förhandlingar, skall man låta sig angeläget vara att om möjligt gå den vägen. Det skulle göra det lättare, när kriget en gång är slut och möjligheten till bensinimport åter står öppen, att överväga vilka uppoffringar statsmakterna under normala tider äro beredda att påtaga sig för detta reservbränsle.

Jag vill i detta sammanhang också fästa finansministerns synnerliga uppmärksamhet på vad utskottet säger på sid. 9 om spänningen mellan motorspritpriset och bensinpriset och erinra om, att om vi skulle komma i ett sådant läge, att bensinpriset genom exempelvis en ökad skattläggning höjes, det inte kan vara meningen att motorspriten inte skall ha någon som helst känning av detta förhållande. Utskottet har med detta understrykande av pariteten mel-

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

lan bensinpriset och motorspritpriset velat liksom ge en erinran om, att det även i fråga om motorspriten existerar ett skattespörsmål.

Jag vill, herr talman, med anförande av dessa synpunkter till slut bara säga, att det har varit första särskilda utskottets uppfattning, såsom dess andra avdelnings ordförande här betonat, att man bör vidtaga sådana åtgärder, att man i det nuvarande läget får fram mesta möjliga mängd motorsprit, men å andra sidan har man också velat fästa uppmärksamheten på alla de olika synpunkter av ekonomisk och annan karaktär, som kunna läggas på detta spörsmål ur det allmänna folkhushållets synpunkt.

Med anförande av detta hemställer jag om bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr Lundell: Herr talman! Jag vill endast tillåta mig att framföra ett par erinringar i anledning av vad som anförts av herr Gustavson i Västerås och herr Olsson i Gävle.

Herr Gustavson i Västerås sade, att statsmakterna taga på sig och ha tagit på sig betydande uppoffringar för denna sulfitsprittillverkning. De uppoffringar, man tänker sig, ligga väl närmast däri, att staten hittills avstått från att skattlägga den sulfitsprit, som används till motorbränsle. Man kan naturligtvis framställa det så, att det kan betraktas såsom en uppoffring för staten. Men i samma mån som det är en uppoffring för staten, är det väl en vinst för konsumenterna, som därigenom få den del, som motorspriten utgör, 12 öre billigare än de annars skulle fått den. Om det alltså är en uppoffring för staten kan man väl knappast kalla det för uppoffring för folkhushållet, alltså när man sammanfattar de olika individerna till ett helt.

Man kan sedan säga, att det är en uppoffring att tillverka denna dyrare vara och inte använda den billigare, d. v. s. bensinen, men då får man också tänka efter, om inte här finns en del lediga produktionsfaktorer, som kunna sysselsättas med tillverkning av denna vara, som har värde för folkhushållet, hellre än att gå arbetslösa eller, i fråga om sulfitluten, rinna ut i våra floder.

Herr Gustavson sade vidare, att det är skäl att inför den ovederhäftiga propaganda, som förekommit i denna fråga, säga att staten inte har stått hindrande i vägen för tillverkningen. Den frågan kan man se på rätt olika sätt. Nog anser jag det vara fullt klart, att staten inte har vidtagit de lämpligaste åtgärderna för att stimulera denna tillverkning till sådan höjd, som den enligt mitt och många andras förmenande borde kunna ha. Herr Gustavson vet mycket väl, att de villkor, som föreskrivits för tillverkningen, inte varit stimulerande vare sig till utvidgning eller rationalisering.

Nu säger herr Gustavson, att om vi i framtiden bli utsatta för samma ovederhäftiga propaganda, kunna vi peka på detta utskottsutlåtande och säga, att här står tydligt och klart utsagt, att längre än till 48 miljoner liter kunna vi inte komma. Då är det väl skäl att tillägga: med användande av precis de nuvarande metoderna och med användning av den sulfitlut, som med nuvarande inskränkning av massproduktionen kan finnas tillgänglig, och också under förutsättning, att man inte använder några mera stimulerande prissättningsmetoder än vad man hittills gjort eller avser att framdeles göra. Det är ju ganska klart, att fastställde man ett pris, som lämnade större marginal, skulle det också vara flera fabriker, som anmälde sig villiga att framställa denna produkt. När man räknar med denna nedsatta kvantitet, 48 miljoner liter mot av Kungl. Maj:t beräknade 65 miljoner liter, utgår man ifrån att en del fabriker i nuvarande läge icke äro intresserade av denna tillverkning och att de hittillsvarande fabrikerne icke äro intresserade av att utöka pro-

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

duktionen i den omfattning, som skulle kunna ske med en annan prissättning. Dessutom är det ju så, att man med ganska måttliga modifikationer i metoderna kan få fram betydligt högre tillverkning, och för min del hyser jag inga tvivel därom, att om priset sattes något eller kanske åtskilligt högre än det nuvarande men ändå kanske inte alls högre än vad bensinen inom några månader kommer att kosta, skulle man komma upp till inte bara 48 miljoner liter utan kanske efter ett år till det dubbla eller mera.

Beträffande vad herr Gustavson sedan sade om det andra inhemska motorbränslets utvecklingsmöjligheter, alltså om gengasen, så delar jag i stort sett herr Gustavsons synpunkter. Jag tror på samma sätt som han, att när den här avspärrningskrisen en gång är över och vi få vårt flytande bränsle i full utsträckning på marknaden, komma dessa aggregat att rivas ut på grund av de besvärligheter, som äro förbundna med dem. Jag tror till och med, att det verkliga läget egentligen är så, att de i stor utsträckning aldrig komma att sättas in i bilarna, åtminstone inte i den omfattning, som man på vissa håll synes ha räknat med, ty lastbilägare och bussägare ha på förhand kännedom om de svårigheter, som äro förbundna med användningen av dessa aggregat, och dessutom ha de klart för sig de stora kostnader, som de betinga. Det går ju till bortåt 3,000 kronor, kanske mera, att få ett dylikt aggregat med kompressor och installationskostnad på en ordinär lastbil, och det är ju en mycket betydande kostnad i jämförelse med lastbilens egen anskaffningskostnad. Sådana kostnader kommer man inte att ta på sig i någon vidare omfattning med de framtidsutsikter, som finnas ifråga om den tidslängd, som man kan räkna att de behöva användas, utan man kommer att trassla sig fram med den tilldelning man får och genom att försöka på detta område som på andra få s. k. extra tilldelning. Det är ju ett ständigt löpande, såvitt jag kan förstå, på våra länsstyrelser efter den sortens extra tilldelning, alltså av motorbränsle till lastbilar, i dessa dagar. Men jag vill påminna om, att ifråga om villkoren för gengasdrift ha gengassakkunniga i sina förslag gått längre än vad Kungl. Maj:t gjort i sin proposition, som redan är behandlad och godtagen av denna riksdag. De ha nämligen också föreslagit, såvitt jag inte minns fel, att den nuvarande skattesatsen, halv fordonsskatt, skulle helt borttagas för att stimulera lastbilägarna och bussägarna till ökad användning, och jag skulle nästan tro, att inte ens detta skulle vara tillräckligt för att i framtiden säkra en fortsatt användning av gengasdrift. Såvitt jag är rätt underrättad har man på åtskilliga håll i utlandet gått betydligt längre ifråga om direkt stöd åt detta drivmedel och ifråga om lagpåbud att det skall användas under vissa förhållanden. Vissa slag av transporter och transporter, som verkställas av myndigheter och institutioner, skola ske med gengasdrivna fordon. Jag tror för min del, att vi inte heller i Sverige komma till en fortsatt användning av dessa aggregat, såvida inte även vi slå in på liknande vägar. Därmed vill jag inte ha sagt, att vi också böra göra det. Det är en omdömesfråga, hur man skall ordna dessa förhållanden.

Jag skulle sedan vilja säga några ord till herr Olsson i Gävle, när han påstår, att utskottet satt kyrkan mitt i byn och reducerat denna fråga om motorspriten till de små dimensioner, som den verkligen har. Detta har hittills alltid framställts av dem, som inte varit närmare intresserade av saken, som en liten fråga, och man kan naturligtvis lägga sitt handlande för framtiden så, att det även i framtiden blir en liten fråga. Det kan ifrågasättas, huruvida inte herr Olsson och även en del andra ledamöter av utskottet haft den tankegången, att man vill inte bli ryckt ur sin föregående inställning till denna sak, utan man vill snarare verka för att även i framtiden denna fråga inte

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

kommer att bli annat än liten. Jag tror, att man dock med lämpliga stimulerande åtgärder skulle kunna uppnå en väsentligt högre produktion än den nu tilltänkta. Och kommer man upp till att vi kunna tillverka, om inte sulfitsprit så i varje fall etylalkohol efter dessa och andra metoder till 10 à 15 procent eller mera av vårt inhemska behov, kan man inte säga, att det är en liten fråga. Jag skulle däremot aldrig tro, att sprittillverkningen kan eller bör komma upp till att omfatta 40, 50 eller 60 % av vårt behov av flytande motorbränsle. I den mån sådana framtidsutsikter ha utmålats i en del tidningar, så håller jag ju med om, att detta slags propaganda har varit ovederhäftig. Men frågan är inte heller så liten, som man på en del kammarledamöters håll har velat göra den.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Jag skall inte uppta någon strid med herr Lundell beträffande vår uppfattning om, vad som kan vara en uppfoffring för folkhushållet eller inte. Men även om det är mycket osympatiskt för ett ekonomiskt sinne att några produkter få förstöras — och det har ju i viss mån skett med sulfituluten — kan man i alla fall tillvarata den under sådana förhållanden, att det innebär en faktisk uppfoffring att tillvarata den i jämförelse med att låta den rinna bort. Och nog har det varit så hittills beträffande denna fabrikation, att om sulfitspriten kostat över 20 öre per liter och bensinen kostat 8 öre, så måste det vara en uppfoffring inte bara för statsmakterna utan också för hela folkhushållet att tillvarataga sulfituluten.

När det gäller den arbetslöshetsfråga, som herr Lundell låter skymta, så skall jag inte tvista med honom, huruvida detta är en stor eller liten fråga. Vi skola bara nämna siffrorna. I en sulfitfabrik sysselsätts 2 à 3 man. Det innebär att sedan denna tilltänkta fabrikation blir utbyggd, komma mellan 60 och 90 man i hela riket att därvid ha sysselsättning. Det kan vara delade meningar om, huruvida det är en stor eller liten fråga, men jag tror det är skäl i att siffran blir nämnd. Sedan får ju var och en själv döma, om han anser att det är ett arbetslöshetsproblem eller inte.

Herr Lundell har också på nytt låtit vissa andra metoder framskynta och säger, att man kan kanske på andra vägar vinna ökad framställning av flytande bränsle ur ved. Dessa metoder ha ju omnämnts av utskottet, fastän utskottet i sammanhang med denna proposition självfallet inte varit i tillfälle att mera ingående pröva dem. Det är emellertid skäl i för alla, som på den punkten äro intresserade och kunna någonting, att arbeta vidare, och det skall inte här i riksdagen sägas, att riksdagen skall vara ointresserad, därest det kommer något uppslag, som är användbart. Men för dagen måste vi konstatera, att det enda vi hittills kunna göra det är att tillverka dessa 48 miljoner liter sulfitsprit, och därmed är det slut.

Sedan kan man tala om att man möjligen i framtiden kan komma att utvinna mera, men metoderna för att möjliggöra denna ytterligare utvinning äro ännu inte klara, och så länge inskränker det hela sig till önskningsar. Om det skulle vara möjligt att genom en ännu större uppfoffring från statsmakternas sida påskynda denna utveckling, kunna vi på sakens nuvarande ståndpunkt inte bedöma. Skulle det vara möjligt blir det emellertid en fråga, som väl också får ses i sammanhang med vilka uppfoffringar det kan vara rimligt att ta på sig. Skulle även de nya metoderna kosta lika mycket pengar som denna metod utan att kunna åstadkomma någonting mera, då är det självklart, att statsmakterna måste vara mycket betänksamma.

Ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa vissa avtal rörande produktion av sulfitsprit m. m. (Forts.)

Herr **Lundell**: Herr talman! Jag vill bara säga ytterligare ett par ord till herr Gustavson.

Han sade, att denna fråga omöjligen såsom arbetslöshetsfråga kan vara någon stor fråga. Vi ha ju inte talat om den endast ur den synvinkeln. Det har ju varit fråga om, huruvida den för folkhushållet i dess helhet kan vara av betydelse. Då skall man inte se bara på arbetslösheten utan även på frågan om varutillgången, frågan om möjligheterna att hålla transportväsendet i gång o. s. v. Ser man direkt på antalet arbetare, som skulle behövas i den fortlöpande tillverkningen, kommer man ju till ganska låga siffror. Men man måste ju även ta i betraktande, att någon skall bygga dessa fabriker, det skall tillverkas inventarier och maskiner, och dessa saker skola underhållas, och då kommer man till betydligt högre siffror. Ser man sedan även på en så liten siffra som 90 arbetare, som herr Gustavson här nämnde, måste man fråga sig: Varför skulle de inte lika väl kunna stå i dessa spritfabriker som gå arbetslösa? Varför skulle de inte hellre kunna stå där? Man får inte räkna det som en uppoffring för folkhushållet, om man sätter arbetslösa till detta slags arbete.

Sedan säger herr Gustavson, att vi inte kunna komma längre än till 48 miljoner liter. Nej, som både herr Gustavson och jag betonade, med dessa nuvarande prissättningsmetoder och med vidhållande av precis den tillverkningsmetod, som för närvarande användes. Men den kan ju, som både herr Gustavson och jag vet, åtskilligt modifieras, om det lönar sig vid en annan prissättning, och då kan man komma fram till betydligt högre produktionsresultat. Hur högt ett sådant pris slutligen kan komma att ligga, kan man inte bedöma under en tillverknings första år, utan en industri behöver ju utvecklas och förbättras under åtminstone något större antal år för att man skall kunna bedöma det slutresultat, vartill man kan komma fram. De provår, som vi hittills haft för sulfitspritproduktionen, kunna inte räknas som verkliga industriella provår, ty här ha statsmakterna genom olämpliga bestämmelser direkt motverkat utvidgning och rationalisering.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat:

första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av lån till Hissmofors aktiebolag;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade grunder i vissa fall för värnpliktigas avlöning; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 och 5 mom. samt 7 § avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet);

andra särskilda utskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m., utom såvitt angår två vid propositionen fogade lagförslag; samt

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående in-

drivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet; och

från andra särskilda utskottet:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m., utom såvitt angår två vid propositionen fogade lagförslag.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Bagge m. fl.*, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

herr *Pettersson* i Rosta *m. fl.*, nr 32, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66; samt

herrar *Tornegård* och *Jonsson* i Skedsbygd, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 68, med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maldrycker, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Liedberg</i>	under 8 dagar fr. o. m. den 17 nov.,
» <i>Sundström</i> i Vikmanshyttan	» 3 » » » 16 »
» <i>Eriksson</i> i Sandby	» 3 » » » 17 »
fru <i>Alvén</i> (sjuk)	tills vidare » » 15 »
herr <i>Persson</i> i Falla	under 3 dagar » » 17 »
» <i>Johansson</i> i Norrfors	» 4 » » » 16 »
» <i>Lithander</i>	» 6 » » » 16 »
» <i>Gardell</i>	» 8 » » » 16 » och
» <i>Danielsson</i>	» 4 » » » 18 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.8 e. m.

In fidem
Sune Norrman.